

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23 00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/55/2000

AUTORYTARYZM POLITYCZNY. STOSUNEK DO PROTESTÓW SPOŁECZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Ponad połowa Polaków (53%) zgadza się z opinią, że *wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla społeczeństwa skrajne poglądy polityczne*, a blisko połowa (49%) uważa, że *radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny*.
- Więcej zwolenników niż przeciwników mają też stwierdzenia: *cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać* (odpowiednio: 47% i 36%) oraz *lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne* (44% i 36%).
- Przeważające odsetki badanych nie zgadzają się natomiast z opiniami dotyczącymi ograniczeń wolności słowa i głoszenia poglądów politycznych. Ponad połowa z dezaprobatą odnosi się do stwierdzenia: *nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób życia w naszym kraju* (55% sprzeciwu wobec 28% aprobaty), ponad dwie piąte nie zgadza się ze stwierdzeniami: *realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta* (47% sprzeciwu wobec 33% aprobaty) oraz *społeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych, które zdecydowanie różnią się od poglądów większości* (44% sprzeciwu wobec 36% aprobaty).
- Polacy niemal powszechnie akceptują legalne demonstracje (88%) i zbieranie podpisów pod petycjami (82%). Równie często sprzeciwiają się nielegalnym strajkom (81%). Większość badanych nie akceptuje też okupowania budynków publicznych i zakładów pracy (69%), a ponad połowa (54%) nie aprobuje bojkotu jako formy wyrażania protestu. Uciekanie się do groźby strajku ma niemal tyle zwolenników (48%), ile przeciwników (46%).
- Zdecydowana większość ankietowanych jest przeciwna używaniu przemocy i stosowaniu przez rząd restrykcji wobec protestujących. Sprzeciw budzą wszystkie wymienione restrykcje, ale największy - ewentualne użycie wojska w celu przerwania strajku (88%) oraz zakaz wszelkich demonstracji publicznych (85%).

Od dziesięciu lat w życiu publicznym naszego kraju obowiązują zasady demokracji. Z wcześniejszych badań CBOS (marzec '99) poświęconych postrzeganiu funkcjonowania demokracji w Polsce wynikało, iż większości ankietowanych demokracja kojarzy się przede wszystkim z wolnością człowieka oraz że ma ona przewagę nad wszystkimi innymi formami sprawowania władzy. Jednocześnie jednak znacząca część respondentów sądziła wtedy, że niekiedy rządy autorytarne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne, choć niewiele mniej nie zgadzało się z tą opinią. Badani w większości nie byli też zadowoleni ze sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju. Pozwala to przypuszczać, że Polacy wprawdzie są przywiązani do demokratycznych wartości, ale pewne konsekwencje demokracji rzutują na ocenę sposobu, stylu i formy sprawowania władzy.

W marcowym sondażu¹ zapytaliśmy ankietowanych o ich stosunek do autorytaryzmu politycznego, a także do różnych form wyrażania społecznego sprzeciwu i działań podejmowanych przez rząd wobec protestujących. Zadane pytania stanowiły część międzynarodowego badania „Konsolidacja demokracji w Europie Środkowo-Wschodniej”, realizowanego w kilkunastu krajach europejskich.

AUTORYTARYZM POLITYCZNY

Autorytaryzm może oznaczać formę sprawowania władzy, ale także pewien typ mentalności determinujący cechy zachowania społecznego jednostki. W szerokim znaczeniu (i pewnym uproszczeniu) autorytaryzm oznacza niedemokratyczny system rządów, ograniczający swobody obywatelskie, a osobowość autorytarna - skłonność do podległości, podporządkowania się autorytarnej władzy.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (118) - sfinansowane częściowo w ramach międzynarodowego projektu badawczego „Konsolidacja demokracji w Europie Środkowo-Wschodniej” przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej - przeprowadzono w dniach 1-8 marca 2000 roku na 1369-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Dla potrzeb analizy stosunku Polaków do autorytarnego sposobu sprawowania władzy poddaliśmy ocenie badanych kilka stwierdzeń, z których każde zawierało jakąś formę zakazu wolności głoszenia poglądów politycznych i własnych przekonań.

Ogólnie można stwierdzić, że spośród przedstawionych opinii zawierających opis różnego rodzaju ograniczeń wolności i swobód obywatelskich największe poparcie (od 44% do 53%) zyskują te, które umotywowane są zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego. Znacznie mniejszą, chociaż znaczącą akceptację odnotowujemy w stosunku do ewentualności ograniczenia wolności słowa oraz głoszenia własnych poglądów (od 28% do 36%). Należy jednak podkreślić, że w odniesieniu do ograniczeń wolności słowa i wyrażania poglądów przeważają głosy sprzeciwu. Znaczące liczby ankietowanych niemających wyrobionej opinii o poszczególnych sprawach (od 17% do 23%) wskazują na trudności w ocenie skutków tych ograniczeń, ale mogą też świadczyć o tym, że zadane pytanie nie było łatwe.

Ankietowani częściej przyjmują postawę umiarkowaną (*raczej zgadzam się/raczej nie zgadzam się*) niż radykalną (*zdecydowanie zgadzam się/zdecydowanie nie zgadzam się*) wobec każdego ze stwierdzeń.

Tabela 1

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) czy nie zgadza z wymienionymi stwierdzeniami:	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla społeczeństwa skrajne poglądy polityczne	53 (20)	25 (6)	23
- radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny	49 (20)	34 (9)	18
- cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać	47 (23)	36 (13)	17
- lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne	44 (16)	36 (11)	20
- społeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych, które zdecydowanie różnią się od poglądów większości	36 (14)	44 (14)	21
- realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta	33 (10)	47 (13)	20
- nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób życia w naszym kraju	28 (10)	55 (20)	17

W nawiasach podano odsetki odpowiedzi skrajnych: zdecydowanie *zgadzam się*/ zdecydowanie *nie zgadzam się*.

Duża liczba wskazań „trudno powiedzieć” wśród osób niewykształconych (od 30% do 42%), źle oceniających własne warunki materialne (od 20% do 26%), mieszkańców wsi (od 25% do 33%) oraz badanych powyżej 65 roku życia (od 29% do 41%) utrudnia analizę zróżnicowania opinii ze względu na cechy położenia społecznego.

Stosunku do większości stwierdzeń w zasadzie nie różnicują również deklarowane poglądy polityczne ankietowanych. Wyraźniejsze zróżnicowanie opinii odnotowano tylko w dwóch przypadkach. Osoby identyfikujące się z lewicą (51%) częściej niż utożsamiające się z prawicą (40%) akceptują stwierdzenie: *lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne*. Również stwierdzenie: *realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta*, zyskuje większą aprobatę w grupie osób o poglądach lewicowych (42%) niż prawicowych (34%).

Procentowy rozkład odpowiedzi *za* i *przeciw* poszczególnym ograniczeniom ilustruje tylko społeczne poparcie dla każdej z wymienionych opinii. Bardziej interesujący niż poparcie dla każdego stwierdzenia osobno - wydaje się rozkład postaw Polaków wobec autorytaryzmu, rozumianych umownie jako aprobata (bądź dezaprobata) wszystkich stwierdzeń łącznie. Z przeprowadzonej analizy wynika, że skrajne postawy wobec autorytarnego stylu sprawowania władzy są w społeczeństwie równie częste.

- Niemal jedna czwarta badanych (24%) deklaruje postawę **autorytarną** (akceptuje co najmniej pięć z siedmiu stwierdzeń), w tym 13% - postawę **skrajnie autorytarną** (akceptuje co najmniej sześć z siedmiu stwierdzeń).
- Również niemal jedna czwarta respondentów (24%) deklaruje postawę **antyautorytarną** (nie aprobuje co najmniej pięciu z siedmiu stwierdzeń), w tym 14% - postawę **skrajnie antyautorytarną** (wyraża dezaprobataę co najmniej sześciu z siedmiu stwierdzeń).
- Ponad połowa ankietowanych **deklaruje niejednoznaczną postawę**, tzn. akceptuje jedno stwierdzenie, inne odrzuca, o niektórych z nich nie ma wyrobionego zdania.

**STOSUNEK DO PROTESTÓW SPOŁECZNYCH ORAZ DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH
PRZEZ RZĄD WOBEC PROTESTUJĄCYCH**

Ogólnie można powiedzieć, że akceptację ankietowanych zyskują przede wszystkim ugodowe, pokojowe i legalne formy społecznego protestu.

Polacy niemal powszechnie akceptują legalne demonstracje (88%) i zbieranie podpisów pod petycjami (82%). Równie często sprzeciwiają się nielegalnym strajkom (81%). Legalizm w tej kwestii związany jest z poziomem wykształcenia: im ono wyższe, tym większy odsetek osób popierających legalne formy protestu oraz nieaprobujących nielegalnych strajków. Inne czynniki, w tym poglądy polityczne ankietowanych, nie wykazują związku z opiniami na ten temat.

Większość respondentów nie akceptuje też okupowania budynków publicznych i zakładów pracy (69%). Na uwagę zasługuje wyraźny związek opinii w tej sprawie z sytuacją materialną badanych. Im lepiej oceniają oni warunki materialne własnego gospodarstwa domowego, tym rzadziej aprobują tę formę protestu i tym częściej wyrażają dezaprobatę takich działań. Okupację budynków (zakładów) akceptuje natomiast co trzeci (31%) ankietowany żyjący w złych warunkach materialnych, sprzeciwia się jej 81% deklarujących dobrą kondycję materialną. Jedną z możliwych interpretacji tego związku może być to, że okupowanie zakładów pracy najczęściej wiąże się z zagrożeniem utraty źródła utrzymania, niewłaściwą prywatyzacją, samowolą właściciela, zbyt niskim wynagrodzeniem za pracę, nieliczeniem się z ludźmi itp. Wszystkie te problemy najczęściej są udziałem osób o niskim poczuciu bezpieczeństwa materialnego i powiązanego z nim bezpieczeństwa na rynku pracy.

Tabela 2

Czy popiera Pan(i) następujące formy protestów czy też nie popiera?	Popieram	Nie popieram	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Legalne demonstracje	88 (54)	9 (3)	3
Pisanie petycji (zbieranie podpisów)	82 (48)	14 (5)	4
Groźby organizacji strajku	48 (19)	46 (14)	7
Bojkot	37 (15)	54 (18)	10
Okupowanie budynków lub zakładów	24 (9)	69 (36)	8
Dzikie (nielegalne) strajki	12 (5)	81 (42)	7

W nawiasach podano odsetki odpowiedzi: *zdecydowanie popieram/ zdecydowanie nie popieram.*

Pozostałe spośród wymienionych form protestu budzą kontrowersje: uciekanie się do groźby strajku ma niemal tyle zwolenników (48%), ile przeciwników (46%), a ponad połowa ankietowanych (54%) nie aprobuje bojkotu jako formy protestu (37% ją popiera). Trzeba jednak zauważyć, że odnotowane zróżnicowanie opinii może wynikać nie tyle ze zróżnicowanych postaw wobec tych form protestu, ile z różnic w interpretacji i definiowaniu tych zjawisk (zwłaszcza bojkotu).

Zdecydowana większość ankietowanych jest przeciwna używaniu przemocy i stosowaniu przez rząd restrykcji wobec protestujących. Sprzeciw budzą wszystkie wymienione restrykcje, ale największy - ewentualne użycie wojska do pacyfikacji strajkujących zakładów oraz zakaz wszelkich demonstracji publicznych. Pewne przyzwolenie społeczne, chociaż na bardzo niskim poziomie, odnotowano w stosunku do karania demonstrantów, którzy nie podporządkowują się policji, oraz używania siły przez policję przeciw protestującym. Mniej więcej po jednej piątej badanych popiera takie działania władz.

Tabela 3

Proszę zastanowić się nad różnymi sposobami działania, podejmowanymi czasami przez rząd i władze. Które z nich Pan(i) popiera, a które nie?	Popieram	Nie popieram	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Orzekanie przez sądy wysokich wyroków w stosunku do protestujących, którzy nie podporządkowują się policji	21 (4)	72 (30)	7
Używanie siły przez policję przeciw demonstracjom	19 (2)	75 (36)	6
Wprowadzenie przez rząd ustaw zabraniających wszelkich demonstracji publicznych	9 (2)	85 (47)	6
Używanie wojska w celu przerwania strajków	6 (2)	88 (61)	6

W nawiasach podano odsetki odpowiedzi: *zdecydowanie popieram/ zdecydowanie nie popieram.*

Używanie siły przez policję przeciw demonstracjom oraz orzekanie przez sądy wysokich wyroków w stosunku do protestujących, którzy nie podporządkowują się policji, częściej niż pozostali akceptują osoby z wyższym wykształceniem (po 26% wskazań) i żyjące w dobrych warunkach materialnych (po 31%). Wymienione sposoby działania nieco częściej aprobuja respondenci o poglądach prawicowych niż lewicowych czy centrowych. Orientacja

polityczna nie różnicuje stosunku badanych do pozostałych działań restrykcyjnych. Jednak większość ankietowanych - bez względu na deklarowaną opcję polityczną i cechy położenia społecznego - nie aprobuje wymienionych działań restrykcyjnych.

Opinie w kwestii wyrażania społecznego sprzeciwu nie są jednak całkiem spójne, najprawdopodobniej zależą od kontekstu pytania i osobistych doświadczeń ankietowanych (np. związanych z utrudnieniami komunikacyjnymi w mieście, blokadą dróg itp.). Ponad cztery piąte respondentów popiera legalne formy protestu i jest przeciwnych zniesieniu prawa do demonstracji publicznych, a trzy czwarte nie popiera użycia siły przez policję przeciw demonstrującym. Jednocześnie jednak - przypomnijmy - blisko połowa ankietowanych (49%) uważa, iż *radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny*, a ponad dwie piąte (44%) jest zdania, iż *lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne*. Można stąd wnosić, że Polacy cenią sobie prawo do swobody manifestowania niezadowolenia i organizowania demonstracji pod warunkiem, że nie zagrażają one bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu.

Opracowała
Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem:
**wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy
 pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla
 społeczeństwa skrajne poglądy polityczne, czy nie zgadza?**
 (%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	25	23	1366
Płeć				
Mężczyźni	50	29	21	647
Kobiety	55	21	24	718
Wiek				
18-24 lat	56	27	17	196
25-34	48	35	17	243
35-44	55	23	23	274
45-54	57	23	20	290
55-64	59	21	20	141
65 lat i więcej	42	17	41	222
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	20	33	496
Miasto do 20 tys.	49	26	25	191
20 - 100 tys.	54	27	19	294
101 - 500 tys.	63	24	13	263
501 tys. i więcej mieszk.	55	38	7	121
Wykształcenie				
Podstawowe	44	14	42	408
Zasadnicze zawodowe	56	22	22	364
Średnie	57	31	12	448
Wyższe	53	39	8	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	60	27	13	65
Zawody twórcze i specjal.	55	35	10	111
Prac. umysłowi-kierownicy	54	35	11	76
Inni umysł. i fizycz.-umysł	58	29	13	229
Mistrzowie i brygadziści	64	32	4	49
Robotnicy wykwalifikowani	54	21	24	384
Robotnicy niewykwalifik.	44	17	40	162
Rolnicy i robotnicy rolni	40	12	49	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	54	33	13	25
Nigdy niepracujący	51	30	18	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	57	30	14	240
spółce właścicieli	58	26	16	115
prywatnych i państwa	53	30	17	226
sekt. prywatnym gosp. rolnym	46	19	35	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	56	17	27	221
276 - 399	53	21	26	174
400 - 549	50	28	22	269
550 - 799	62	23	14	187
Powyżej 799 zł	52	38	11	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	53	20	26	542
Średnie	51	26	23	588
Dobre	55	31	14	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	52	26	23	91
Raz w tygodniu	53	24	23	729
1-2 razy w miesiącu	53	21	27	209
Kilka razy w roku	54	26	20	247
W ogóle nie uczestniczy	45	31	25	87
Poglądy polityczne				
Lewica	59	28	14	378
Centrum	58	25	17	455
Prawica	55	33	13	228
Trudno powiedzieć	35	14	52	299

Tabela 2. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem: **radykałnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny, czy nie zgadza?**

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	34	18	1364
Płeć				
Mężczyźni	50	36	15	647
Kobiety	48	32	21	717
Wiek				
18-24 lat	41	46	13	196
25-34	42	45	14	243
35-44	55	24	21	274
45-54	51	36	13	290
55-64	60	28	11	141
65 lat i więcej	45	22	33	221
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	27	25	496
Miasto do 20 tys.	37	41	22	189
20 - 100 tys.	47	35	18	294
101 - 500 tys.	59	33	7	263
501 tys.i więcej mieszk.	49	48	2	121
Wykształcenie				
Podstawowe	42	23	35	406
Zasadnicze zawodowe	54	31	15	364
Średnie	49	41	10	448
Wyższe	53	45	3	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	47	38	15	65
Zawody twórcze i specjal.	58	37	5	111
Prac. umysłowi-kierownicy	48	45	7	76
Inni umysł.i fizycz.-umysł	51	39	10	229
Mistrzowie i brygadziści	65	32	2	49
Robotnicy wykwalifikowani	50	31	19	384
Robotnicy niewykwalifik.	40	26	33	160
Rolnicy i robotnicy rolni	43	17	40	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	54	42	4	25
Nigdy niepracujący	43	45	12	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	57	33	10	240
spółce właścicieli prywatnych i państwa	53	37	11	115
sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	49	38	13	226
prywatnym gosp. rolnym	34	37	29	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	54	26	20	221
276 - 399	49	30	21	174
400 - 549	50	32	19	267
550 - 799	52	36	11	187
Powyżej 799 zł	54	41	5	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	51	29	20	541
Średnie	49	34	18	588
Dobre	44	44	12	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	37	35	28	90
Raz w tygodniu	50	32	17	729
1-2 razy w miesiącu	50	30	20	209
Kilka razy w roku	49	37	14	247
W ogóle nie uczestniczy	45	42	14	87
Poglądy polityczne				
Lewica	54	37	9	378
Centrum	54	35	11	453
Prawica	50	39	11	228
Trudno powiedzieć	33	23	44	299

Tabela 3. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem:
cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać, czy nie zgadza?
 (%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	36	17	1366
Płeć				
Mężczyźni	47	37	16	647
Kobiety	47	34	19	718
Wiek				
18-24 lat	45	41	14	196
25-34	37	49	14	243
35-44	48	36	17	274
45-54	46	37	16	290
55-64	60	27	13	141
65 lat i więcej	51	20	29	222
Miejsce zamieszkania				
Wieś	49	25	26	496
Miasto do 20 tys.	33	48	19	191
20 - 100 tys.	54	31	16	294
101 - 500 tys.	49	44	7	263
501 tys.i więcej mieszk.	40	53	7	121
Wykształcenie				
Podstawowe	48	22	30	408
Zasadnicze zawodowe	58	29	13	364
Średnie	40	46	14	448
Wyższe	36	57	7	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	29	59	12	65
Zawody twórcze i specjal.	44	49	7	111
Prac. umysłowi-kierownicy	38	48	14	76
Inni umysł.i fizycz.-umysł	47	37	16	229
Mistrzowie i brygadziści	41	56	2	49
Robotnicy wykwalifikowani	55	30	15	384
Robotnicy niewykwalifik.	49	23	28	162
Rolnicy i robotnicy rolni	44	18	38	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	31	53	15	25
Nigdy niepracujący	45	41	14	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	46	41	13	240
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	43	44	13	115
sekt. pryw. poza rolnict.	45	42	13	226
prywatnym gosp. rolnym	43	32	25	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	53	26	21	221
276 - 399	52	32	17	174
400 - 549	49	32	19	269
550 - 799	54	35	11	187
Powyżej 799 zł	42	52	6	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	31	21	542
Średnie	50	35	15	588
Dobre	37	46	16	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	51	30	19	91
Raz w tygodniu	50	33	17	729
1-2 razy w miesiącu	41	39	20	209
Kilka razy w roku	41	42	17	247
W ogóle nie uczestniczy	46	39	15	87
Poglądy polityczne				
Lewica	52	38	10	378
Centrum	50	40	10	455
Prawica	46	42	12	228
Trudno powiedzieć	36	22	41	299

Tabela 4. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem:
**lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie niż dawać ludziom
wiele swobód, bo to może być destrukcyjne**, czy nie zgadza?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	36	20	1365
Płeć				
Mężczyźni	45	36	19	647
Kobiety	43	37	20	718
Wiek				
18-24 lat	36	49	14	196
25-34	39	49	12	243
35-44	48	31	21	274
45-54	46	36	18	290
55-64	55	33	13	141
65 lat i więcej	42	20	38	222
Miejsce zamieszkania				
Wieś	42	28	29	496
Miasto do 20 tys.	39	43	18	191
20 - 100 tys.	45	36	19	294
101 - 500 tys.	51	39	10	262
501 tys. i więcej mieszk.	42	54	4	121
Wykształcenie				
Podstawowe	41	22	37	407
Zasadnicze zawodowe	51	32	17	364
Średnie	42	47	11	448
Wyższe	41	55	4	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	44	47	9	65
Zawody twórcze i specjal.	45	50	6	111
Prac. umysłowi-kierownicy	44	46	11	76
Inni umysł. i fizycz.-umysł	44	43	13	229
Mistrzowie i brygadziści	56	43	1	49
Robotnicy wykwalifikowani	48	30	22	384
Robotnicy niewykwalifik.	39	29	31	162
Rolnicy i robotnicy rolni	42	17	41	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	45	42	13	25
Nigdy niepracujący	35	46	20	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	45	42	13	240
spółce właścicieli prywatnych i państwa	50	45	6	115
sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	45	43	12	226
prywatnym gosp. rolnym	55	21	23	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	50	26	24	221
276 - 399	46	36	18	174
400 - 549	45	36	19	269
550 - 799	50	34	16	187
Powyżej 799 zł	44	50	6	172
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	31	23	542
Średnie	45	37	18	588
Dobre	37	48	15	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	43	34	23	91
Raz w tygodniu	46	35	19	728
1-2 razy w miesiącu	43	33	24	209
Kilka razy w roku	42	41	17	247
W ogóle nie uczestniczy	42	44	14	87
Poglądy polityczne				
Lewica	51	38	11	378
Centrum	48	39	13	455
Prawica	40	48	12	228
Trudno powiedzieć	34	21	45	299

Tabela 5. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem:
społeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych,
które zdecydowanie różnią się od poglądów większości,
 czy nie zgadza?

	(%)			
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	44	21	1366
Płeć				
Mężczyźni	37	46	17	647
Kobiety	34	42	23	718
Wiek				
18-24 lat	35	51	15	196
25-34	33	48	19	243
35-44	38	40	22	274
45-54	36	51	13	290
55-64	40	44	16	141
65 lat i więcej	34	28	38	222
Miejsce zamieszkania				
Wieś	30	39	31	496
Miasto do 20 tys.	30	50	20	191
20 - 100 tys.	40	40	19	294
101 - 500 tys.	46	43	11	263
501 tys. i więcej mieszk.	33	63	4	121
Wykształcenie				
Podstawowe	31	29	41	408
Zasadnicze zawodowe	41	42	17	364
Średnie	38	51	11	448
Wyższe	30	68	2	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	36	48	16	65
Zawody twórcze i specjal.	33	61	6	111
Prac. umysłowi-kierownicy	33	62	5	76
Inni umysł. i fizycz.-umysł	38	49	13	229
Mistrzowie i brygadziści	47	51	2	49
Robotnicy wykwalifikowani	40	38	22	384
Robotnicy niewykwalifik.	30	34	35	162
Rolnicy i robotnicy rolni	26	30	44	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	48	39	13	25
Nigdy niepracujący	30	49	20	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	38	51	12	240
spółce właścicieli prywatnych i państwa	43	47	10	115
sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	35	50	15	226
prywatnym gosp. rolnym	29	43	27	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	35	37	28	221
276 - 399	35	40	24	174
400 - 549	38	43	19	269
550 - 799	42	44	14	187
Powyżej 799 zł	40	56	4	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	35	40	25	542
Średnie	35	45	20	588
Dobre	37	50	13	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	28	45	27	91
Raz w tygodniu	35	44	21	729
1-2 razy w miesiącu	39	40	21	209
Kilka razy w roku	40	42	18	247
W ogóle nie uczestniczy	28	53	19	87
Poglądy polityczne				
Lewica	40	49	11	378
Centrum	38	47	14	455
Prawica	40	49	11	228
Trudno powiedzieć	22	29	49	299

Tabela 6. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem:
**realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii,
 jest dzisiaj zbyt daleko posunięta, czy nie zgadza?**
 (%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	47	20	1366
Płeć				
Mężczyźni	34	49	17	647
Kobiety	32	45	22	718
Wiek				
18-24 lat	35	52	13	196
25-34	34	54	12	243
35-44	32	51	17	274
45-54	30	53	17	290
55-64	39	41	21	141
65 lat i więcej	32	27	41	222
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	37	29	496
Miasto do 20 tys.	24	56	21	191
20 - 100 tys.	34	47	18	294
101 - 500 tys.	36	53	11	263
501 tys. i więcej mieszk.	33	64	3	121
Wykształcenie				
Podstawowe	30	30	39	408
Zasadnicze zawodowe	36	48	16	364
Średnie	33	57	10	448
Wyższe	32	64	4	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	29	61	10	65
Zawody twórcze i specjal.	32	60	7	111
Prac. umysłowi-kierownicy	32	55	13	76
Inni umysł. i fizycz.-umysł	37	53	10	229
Mistrzowie i brygadziści	35	60	5	49
Robotnicy wykwalifikowani	33	47	20	384
Robotnicy niewykwalifik.	32	32	36	162
Rolnicy i robotnicy rolni	27	25	47	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	63	34	4	25
Nigdy niepracujący	29	57	14	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	35	53	12	240
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	32	56	12	115
sekt. pryw. poza rolnict.	30	58	12	226
prywatnym gosp. rolnym	31	40	29	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	40	39	21	221
276 - 399	31	49	20	174
400 - 549	32	44	24	269
550 - 799	40	46	14	187
Powyżej 799 zł	34	61	5	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	44	22	542
Średnie	34	46	21	588
Dobre	31	58	11	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	40	24	91
Raz w tygodniu	35	44	20	729
1-2 razy w miesiącu	31	47	22	209
Kilka razy w roku	32	55	14	247
W ogóle nie uczestniczy	22	57	21	87
Poglądy polityczne				
Lewica	42	48	10	378
Centrum	32	54	14	455
Prawica	34	54	12	228
Trudno powiedzieć	23	30	47	299

Tabela 7. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem:
nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób
życia w naszym kraju, czy nie zgadza?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	55	17	1362
Płeć				
Mężczyźni	29	56	15	645
Kobiety	27	54	19	716
Wiek				
18-24 lat	23	65	12	196
25-34	27	62	11	240
35-44	29	54	16	274
45-54	30	56	14	289
55-64	34	55	12	141
65 lat i więcej	27	37	36	222
Miejsce zamieszkania				
Wieś	29	46	25	496
Miasto do 20 tys.	25	52	23	189
20 - 100 tys.	32	56	12	294
101 - 500 tys.	29	63	8	261
501 tys. i więcej mieszk.	17	78	5	120
Wykształcenie				
Podstawowe	32	36	33	407
Zasadnicze zawodowe	36	50	14	364
Średnie	22	68	10	444
Wyższe	17	80	3	147
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący				
Przedsiębiorcy/ menedżer.	22	75	4	65
Zawody twórcze i specjal.	19	77	5	111
Prac. umysłowi-kierownicy	18	70	12	76
Inni umysł. i fizycz.-umysł	26	65	9	226
Mistrzowie i brygadziści	36	63	1	49
Robotnicy wykwalifikowani	36	46	18	384
Robotnicy niewykwalifik.	32	41	27	162
Rolnicy i robotnicy rolni	29	29	42	138
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	30	52	18	25
Nigdy niepracujący	18	69	13	124
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	25	66	9	240
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	37	60	3	113
sekt. pryw. poza rolnict.	25	65	10	225
prywatnym gosp. rolnym	33	41	26	44
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	30	49	22	221
276 - 399	35	48	17	174
400 - 549	29	53	18	269
550 - 799	27	61	12	185
Powyżej 799 zł	25	71	4	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	30	49	21	542
Średnie	29	56	15	586
Dobre	22	66	12	233
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	52	22	91
Raz w tygodniu	31	54	15	726
1-2 razy w miesiącu	31	49	20	208
Kilka razy w roku	21	64	15	247
W ogóle nie uczestniczy	21	58	21	86
Poglądy polityczne				
Lewica	32	59	9	377
Centrum	31	60	9	455
Prawica	27	64	9	225
Trudno powiedzieć	20	34	46	299